

Priester in Eeuwigheid

Het was 1 augustus 1948. Ik was 24 jaar en had een opleiding van zes jaren achter de rug bij de dominicanen. Het was de dag waarop ik samen met mijn klasgenoten – wij waren acht in getal – tot priester zou worden gewijd. Een priesterwijding moest altijd plaatsvinden op de feestdag van een apostel, en voor 1 augustus stond op de kerkelijke kalender: feest van Sint Petrus' banden. De apostel Petrus is volgens het verhaal van de Handelingen gevangengezet door Koning Herodes in de gevangenis te Jerusalem, maar op een nacht verscheen hem daar een engel des Heren die zijn boeien verbrak en hem bevrijdde uit zijn gevangenschap (Hand.12). Die gebroken banden van Petrus zijn nog altijd te zien onder het altaar van de San Pietro in Vincoli te Rome, de kerk waar ook de Mozes van Michelangelo staat.

1 augustus dus de priesterwijding. Wij hadden alle acht voor deze dag spiksplinternieuwe habijten gekregen, genaaid door de broeder-kleermaker. In dat witte habijt zagen wij eruit als pasgeschapen engelen. In processie trokken wij de kapel van het Albertinum te Nijmegen in. De dienst van de wijding begon met de gezongen litanie van Alle Heiligen. Onder het zingen daarvan moesten wij languit op de grond liggen met gespreide armen als een levende, maar doodstille smeekbede aan de hemel, dat alle heiligen – en dat waren er wat – ons zouden bijstaan bij wat te gebeuren stond.

Daarna moesten wij één voor één knielen voor de bisschop, die onze handen zalfde met olijfolie en ze daarna samenbond met een witlinnen doek. Zo moesten wij met gebonden handen wachten op het volgende; wij leken Sint Petrus zelf wel. Daarna moesten wij weer één voor één voor de bisschop knielen, die de handen ontbond – en de prior van het klooster naast hem maakte ze dan schoon –, en dan legde hij ons weer één voor één zijn bisschoppelijke handen op. Dat was het eigenlijke moment van de wijding: ik was nu priester in eeuwigheid. Wij vierden toen alle acht samen met de bisschop de eucharistie, die toen nog 'de mis' heette. Wij spraken met hem de zogenoemde inzettingswoorden uit – 'dit is mijn lichaam, dit is mijn bloed'- en het wonder voltrok zich: wij konden iets wat niemand anders in de kapel kon of mocht, wij waren gewijd. Et factum est ita. Het was geschied.

Na de wijding gingen wij ieder naar de spreekkamer, waar onze familie was. Toen ik daar binnenkwam, vielen mijn vader en moeder, broer en zus, ooms en tantes op de knieën om mijn priesterlijke zegen te ontvangen. Mijn lieve tante Annie, de jongste zus van mijn moeder, die verpleegster was en mij 24 jaar geleden mede ter wereld had geholpen en ten doop gehouden, kon zich niet meer inhouden en riep hardop: 'och god, mijn Jantje!' Ik was van die Jantje iets anders geworden, een bijna hemels wezen. Mij was een macht gegeven, waardoor ik boven de anderen uit ging, ik was sacerdos in aeternum, priester in eeuwigheid. Ik was getransformeerd, voortaan was ik weleerwaarde pater, ik had een titulatuur.

Dat was 1 augustus 1948. Sindsdien heb ik vele bovenaardse handelingen verricht, vanaf het dagelijks vieren van de Mis tot de vergeving van zonden, het sluiten van huwelijken, het dopen van kinderen en het uitvaren van overledenen. Ik had hier in de Dominicus mijn eigen biechtstoel, waarop mijn naam stond en waarop een belletje zat, waarmee mensen mij konden oproepen om hun zonden te vergeven. In de dagen vóór Kerstmis en Pasen, als je urenlang in de biechtstoel zat, kregen wij 's avonds van de huishoudster altijd een biefstuk om die hondsvormoedende vergeving vol te kunnen houden. Als priester had je dus toch enkele voordelen. Het was wis en waarachtig een uitverkiezing.

Vandaag is het zestig jaar geleden, dat die uitverkiezing plaatsvond. Zestig is in de Schriften een heilig getal. Een zaaier ging uit om zijn zaad te zaaien, en 'wat in de goede aarde is gezaaid, dat is hij die het woord hoort en het verstaat, en die dan ook vrucht draagt en honderd-, zestig- en dertigvoud aanmaakt' (Mat.13,23). Daar mag je dus dankbaar voor zijn en dat ben ik ook grondig vandaag. Ondanks of misschien wel door alle ontwikkelingen in die

zestig jaar is het voor mij vandaag dan ook een dag om te gedenken. Gedenken wat? Ik stel u voor, vandaag wat te mijmeren en misschien wel te dromen over dat waarmee ik zestig jaar geleden begonnen ben: het priesterschap. Ik heb daartoe een klein geschriftje samengesteld, dat u aan het slot van deze viering zal worden aangeboden. Ik ga daarin terug in de geschiedenis: waar en hoe is dat priesterschap begonnen, wat was het en wat is het nu en wat zou het kunnen en moeten zijn? En wat ik nu ga zeggen, is een verkorte samenvatting van dat kattedelletje, misschien wel een smaakmaker.

1.

De eerste maal dat het woordje ‘priester’ in de Schriften opduikt, is in het verhaal van Abram. Abram is op bevel van de Eeuwige teruggekeerd uit Egypte en slaat zijn tent op in het land Kanaän bij de eik van Mamree bij Hebron; daar richt hij een altaar op ter ere van de Eeuwige. Vier vreemde koningen in de buurt doen een aanval op Abram, en zij nemen diens broer gevangen. Om hem te bevrijden, roept Abram een legertje op van geoefende mannen, gaat de vijanden achterna en verslaat hen. Hij keert terug en dan komt hem tegemoet: Melchisedek, de koning van Salem. Melchisedek biedt hem brood en wijn aan. Hij, Melchisedek, is – staat er – priester voor God-in-den-hoge, en hij zegent Abram en zegt: ‘Gezegend Abram door God-in-den-hoge, de stichter van hemelen en aarde! en gezegend God-in-den-hoge die je benauwers overleverde in je hand! En hij geeft hem een tiende van alles’ (Gen.14,19-20). Dat gebeuren van Melchisedek, die aanbidding van brood en wijn, staat hier afgebeeld, op deze vroegere communiebank vóór het podium.

De naam Melchisedek betekent: ‘mijn naam is gerechtigheid’. En Salem is een vroege samentrekking van Jeroesjalajiem, de stad van de vrede. Die Melchisedek *geeft*, in tegenstelling met de andere koningen die nemen en stelen en brandschatten; hij geeft brood en wijn, tekenen van Sjaloem. Zijn daad is een visioen van de stad van mijn hart, met zijn huizen schouder aan schouder, de nieuwe hemel en de nieuwe aarde – het visioen waar de Schriften mee beginnen en eindigen -, de stad waar de zetels van het gerecht staan en waar diezelfde Eeuwige alle tranen van onze ogen zal afwissen. Dat is het begin en dat is het eerste en enige gebaar van de priester.

2.

Later, veel later, na het heengaan van Jezus – over zijn botsing met het toenmalige Joodse priesterschap kunt u, als u wilt, lezen in het kleine boekje dat u straks zult ontvangen -, na Jezus’ heengaan weet de vroege geloofsgemeente eigenlijk niet goed raad met het priesterschap. Jezus zelf had nooit priesters uitgekozen, laat staan gewijd. Van de Twaalf was er niet één priester, wel was één tollenaar (Mat.9,9; Mark.2,14; Luk.5,27). Bij het zogenoemde laatste avondmaal brak Jezus het brood en reikte de beker met de woorden: ‘doet dit tot mijn gedachtenis’ (Luk.22,19), daarmee het oeroude en fundamentele gebaar van Melchisedek hernemend en bekrachtigend: zegent elkaar, doe gerechtigheid, weest vrede. Dat is de uitverkiezing van de leerlingen en hun wijding.

Als Jezus dan is heengegaan, vervullen zijn volgelingen en erfgenamen die opdracht: ‘ze gaan naar de bovenzaal waar ze verblijf hadden gehouden en volharden eendrachtig in het gebed, samen met enkele vrouwen en Jezus’ moeder, Maria, en met zijn broers’ (Hand.1,13-14). Die Jezus achterna zijn gegaan, ‘volharden eensgezind in de onderlinge gemeenschap, brood brekend van huis tot huis, in jubel en eenvoud van hart’ (Hand.2,42 en 46). Wat zij doen is simpel en letterlijk voor de hand liggend. Zij gaan naar een huis waar iemand woont die dat huis beschikbaar stelt, zoals in Joppe het huis van Tabita, wat in vertaling Dorkas, Gazelle, betekent (Hand.9,39) of in het huis van Lydia in Tyatira, die purperen stoffen verkocht en een godvrezende was (Hand.16,14-15). Zij doen dat op de eerste dag der week (Hand.20,7).

Zo’n samenkomst of gemeente kreeg vanzelfsprekend gaandeweg behoefte aan een zekere leiding. Daar lag ook het probleem: wie moest en kon dat zijn? Buiten het apostelschap van de Twaalf hadden de gemeenten geen enkele kerkorde ontvangen uit de hand van Jezus. Hoe moest het nu verder?

In het begin vervulden de Twaalf die functie van leiding of nam automatisch de stichter van de gemeente als vanzelf dat ambt, wat nog nauwelijks een ambt was. Maar in die periode is de gemeenschap als geheel duidelijk het fundament en het uitgangspunt en zij heeft

dus veelal het laatste woord. Zij moet uiteindelijk beoordelen, wat haar tot nut en opbouw strekt (1 Kor.12, 7-10; 14, 3-5; 12, 31-32). Het vroeger christendom is dus, mogen we zeggen, geen monarchie, maar een commune: allen zijn gelijk, iedereen kan en mag, er is geen eerste en geen laatste, ik ben als jij en jij als ik.

Die visie, dat geloof, dat fundament is het scherpst verwoord in de eerste brief van Petrus, een brief die vermoedelijk in de tweede helft van de eerste eeuw vanuit de gemeente van Rome geschreven is aan kerken in Klein-Azië, op de vooravond van een kerkvervolging van de Romeinse keizer Diocletianus. Ik wil Janneke uitnodigen om hier uit die brief aan ons voor te lezen.

Uit de eerste brief van Petrus

Petrus, apostel van Jezus Messias
aan de vreemdelingen van de verstrooiing in Pontus,
Galatië, Kappadocië, Asia en Bitynië:
Genade voor u en vrede in overvloed!

Gezegend zij de God en Vader
van onze Heer, Jezus Messias,
die naar de overvloed van zijn ontferming
ons opnieuw geboren heeft laten worden
tot levende hoop
door de opstanding van Jezus Messias
uit de doden,
tot een onbederfelijke, onbesmeurde en
onverwelkelijke erfenis,
in de hemelen weggelegd voor u die
in kracht van God door geloof
wordt bewaard voor een redding
die gereed is om geopenbaard te worden
in een laatste tijdsgericht.
Dit is het woord
dat aan u verkondigd is.

Legt dan af alle kwaadwilligheid en alle bedrog,
veinzerijen, afgunstigheden en alle kwaadsprekerijen,
en weest als pasgeboren zuigelingen begerig naar de
onbedrieglijke melk van het woord, opdat ge daardoor
zult groeien en worden gered, nu ge geproefd hebt
dat de Heer goed is.
Komt tot hem, een levende steen, door de mensen wel afgekeurd,
maar bij God uitverkoren en kostbaar,
en laat uzelf als levende stenen,
als het huis van de Geest opbouwen
tot een heilig priesterschap
voor het opdragen van geestelijke offers
die welaangenaam zijn voor God
door Jezus Messias.

Geliefden,
jullie zijn 'een uitverkoren geslacht,
een koninklijk priesterschap,
een heilig volk, een gemeente
ten eigendom' om de deugden
te verkondigen van hem
die jullie uit het duister heeft geroepen

tot zijn wonderbaar licht;
jullie die eens 'niet een gemeente' waart
maar nu de gemeente van God zijt,
die 'niet ontfermd' waart,
maar nu in ontferming opgenomen.

Oudsten dan onder jullie roep ik op, als mede-oudste
en getuige van alle lijden van de Messias en ook
deelgenoot van de heerlijkheid die geopenbaard gaat worden:
weidt de kudde van God die bij jullie is, niet uit dwang
maar vrijwillig, naar Gods wil,
en niet uit winstbejag, maar welgezind,
niet de baas spelend over de erfdelen,
maar als voorbeelden voor de kudde.

Jullie groet de mede-uitverkorene in Babylon,
en Marcus, mijn zoon;
groet elkander met een kus van liefde.
Vrede voor jullie allen die in de Messias zijt!

1 Petr.1,1-5.25; 2,1-11; 5,1-3.

3.

'Jullie zijn een koninklijk priesterschap.' Jullie allemaal. Dat was het geloof van de vroege gemeente. Vanaf den beginne heeft het priesterambt zich niet ontwikkeld vanuit en rondom de eucharistie of de liturgie, maar door en vanuit de opbouw van de gemeente door verkondiging, vermaning en leiding. Wie in de viering van brood en wijn dient voor te gaan is voor die gemeente en voor het ganse zogenoemde Nieuwe Testament geen afzonderlijk probleem. In de huisgemeente gingen de gastheer en – naar mijn vermoeden - ook de gastvrouw voor in de viering van de tafel. Dat was de visie en de praktijk van de vroege gemeenten.

Het kerkconcilie van Chalcedon in 451 bepaalt dan ook, dat alleen iemand die door een bepaalde gemeente wordt geroepen om haar voorganger en gangmaker te zijn, de 'ordinatio' (dat is niet: de wijding, maar de inordening) ontvangt, de incorporatie als ambtsdrager. Dat gebeurde niet of althans niet per se door handoplegging, maar door de oproep vanuit en de invoeging door de gemeente. Het volk celebreert, de priester gaat daarin in dienstbaarheid voor. Hij kan niets meer dan ieder van zijn gemeenteleden, maar hij heeft zijn mandaat van hen. Hij is hun mandataris.

Pas in de twaalfde en dertiende eeuw wordt deze oorspronkelijke kerkelijke visie op het ambt gaandeweg doorbroken door twee oecumenische en vooral Latijnse, westerse concilies: het derde en vierde van Lateranen, resp. in 1179 en 1215. Volgens dat vierde Lateraans concilie (en niet eerder) kan de eucharistie alleen voltrokken worden door een geldig en geoorloofd gewijde priester. Het is dan 1215, en de reden voor deze verandering is vooral maatschappelijk en economisch en hangt samen met de inkomsten en het financiële levensonderhoud van de priesters. De viering van de eucharistie wordt dan volkomen onafhankelijk van de roeping en de zending door de plaatselijke gemeente. De eucharistie wordt een potestas, een macht; de presbyter, de oudere, wordt een sacerdos, een geheiligde. Die priester kan wat niemand anders kan. Dat wordt de visie en de praktijk van de Kerk, tot op de dag van vandaag.

4.

Hoe staat het nu met ons hier, en met deze Dominicus? In het begin van de jaren zeventig is deze Dominicus – niet eens zo langzaam, maar wel zeer zeker – overgegaan van de traditionele opvatting dat alleen een door de bisschop gewijde priester kan voorgaan in de viering van de eucharistie naar het oorspronkelijke gebruik, dat door de gemeente zelf aangewezen voorgangers en – iets later – voorgangsters dit ambt konden en mochten

vervullen. Wij zijn als Dominicusgemeente nillens willens, dat wil zeggen: niet eens zo vooropgesteld en gepland, maar door de ontwikkelingen, de vragen en het geloofsinstinct van de gemeenteleden zelf gegroeid naar een terugkeer naar de geloofsinzichten en de geloofspraktijk van de eerste eeuwen van wat wij nu het christendom noemen. Wij waren en zijn geen nieuwlichters, maar oudchristelijken, ofschoon wij ons daar toen nauwelijks van bewust waren.

Wij zijn dus niet van de grote kerk afgedwaald, integendeel. Wij hebben in groeiende overtuiging binnen in die Kerk een vrijplaats proberen te stichten, die zo goed en zo kwaad als dat gaat, de oorspronkelijke belevingen en het oorspronkelijke geloof van onze voorouders kort na Jezus zelf in ere probeert te herstellen. Wij zijn geen scheurmakers, maar restaurateurs. Wat hier gebeurt, zijn herstelwerkzaamheden. Misschien – God weet – is het daarom wel zo vol hier, iedere zondag weer.

5.

Zestig jaar geleden heb ik hier, op het hoogaltaar daar in de verte, mijn – zoals dat toen heette – eerste plechtige heilige mis gedaan. Met bruidjes en misdienaars, met een diaken en een subdiaken, en met de toenmalige pastoor Meijer als ‘presbyter assistens’ in koorkap, met alles erop en eraan. Er is toen na de dienst een receptie geweest in de grote zaal van de pastorie. Ik vergeet nooit, dat toen de vroegere naaister van ons gezin binnenkwam, zij heette voor ons Juffrouw Sol, zij knielde voor mij neer en vroeg de zegen. Dat was zestig jaar geleden.

Nu sta ik hier weer, in diezelfde, maar inmiddels volkomen herboren Dominicus. Niemand hier heeft godzijdank ooit voor mij geknield, maar ik heb toch sommigen hier mogen zegenen. Eigenlijk ben ik nooit door die Dominicusgemeente geroepen en geïndoreerd, want ik werd in 1964 door een hemelse helikopter hier gedropt. Gaandeweg heeft die gemeente toch mij geaccepteerd en ingeordend op dit wonderbaarlijke reddingsvlot, misschien omdat ik gaandeweg ook een schipbreukeling werd, op zoek naar een nieuwe kust en een nieuwe aarde. Velen van jullie hebben mij daarbij gesteund en opgenomen, al was het alleen al omdat jullie wilden luisteren en mee wilden zingen met mijn en jullie dromen.

Het is vandaag een dag om jullie daarvoor eens van ganser harte te danken en te prijzen, dat jullie mij zoveel jaren lang hebben willen dulden en uithouden. Net als mijn familie toen en onze huisnaaister zegen ik jullie daarvoor oprecht en volmondig. Laten wij deze dag vieren omwille van onze saamhorigheid en – ik aarzel niet dat woord te gebruiken – om onze gehechtheid. Laten wij vieren vandaag ons aller ‘koninklijk priesterschap’. Ik vermoed, nee, ik weet, dat wij allen tezamen wis en waarachtig kerk zijn, een lichaam ter gedachtenis aan hem, je weet wel, met veel krakkemikkige handen en voeten, maar – denk ik – volbloed en onverlet. Jullie kunnen mij geen groter genade geven dan door voort te gaan op deze weg en elkaar vast te houden, wat er ook gebeurt. Vanaf het begin is de hoogste en eigenlijk de enige waardigheid van de geloofsgemeenschap: het liefhebben. De ganse rest is tweedehands. Mijn moeder zei altijd: ‘Jan, hou God voor ogen’. Ik zeg jullie vandaag hetzelfde. Houd moedig stand!

Laat mij mogen eindigen met een regel van die wonderlijke vissersjongen uit Kafarnaüm aan het meer van Galilea, die – vermoed ik – als ongeveer vijftienjarige Jezus is achternagegaan en hem vele jaren, veel meer dan zestig jaar, heeft overleefd. Hij heeft naar mijn vaste overtuiging beter dan wie ook begrepen en gezien, waar het die Jezus om te doen was. Hij heeft mij bij de hand genomen en ik kan hem niet meer loslaten. Ik prijs mijn vader en moeder die mij ooit zijn naam hebben laten dragen vanaf de eerste dag dat ik ademen kon. Wat zou ik zonder hem moeten beginnen? Hij eindigt zijn verhaal en de ganse Heilige Schrift met één regel die alles omvat en samenvat en alles zegent, en waarmee ik jullie vandaag wil groeten:

‘DE GENADE VAN DE MESSIAS JEZUS ZIJ MET JULLIE ALLEN’

(Openb.22,21)